

Het is uiteindelijk een aanstootgevende gedachte, zegt dr. Arnold Huijgen over de kern van de Heidelbergse Catechismus: dat je niet het eigendom van jezelf maar van Jezus Christus bent. Toch biedt juist dit houvast.

Met geloofsleer stevig in je schoenen staan

GERARD TER HORST BEELD DICK VOS

Houvast. Dat woord noemt dr. Arnold Huijgen, eindredacteur van het internationale *Handboek Heidelbergse Catechismus* dat morgen verschijnt, meermalen tijdens een gesprek over het nieuwe handboek.

Wie dit nieuwe werk opslaat, ontdekt dat de geschiedenis van het gereformeerde leerboekje allesbehalve stoffig en belegen is. Het belijdenis-geschrift zag het licht in een periode dat de godsdienstvrede in het toenmalige Duitse keizerrijk fragiel was, en vervolgens vormde het er zelfs een bedreiging voor. Deze spanningen, de achtergronden en hoe het afloopt, vormen een aardig voorbeeld van wat een nieuw internationaal *Handboek Heidelbergse Catechismus* te bieden heeft.

Het handboek staat onder eindredactie van dr. Arnold Huijgen, universitair docent symboliek en dogmatiek aan de Theologische Universiteit in Apeldoorn en christelijk-gereformeerd predikant in Genemuiden, en verder de Duitse predikant Aleida Siller en de Amerikaanse historicus prof. John Fesko. Het wordt zaterdag in Gouda gepresenteerd op de dag dat de catechismus exact 450 jaar bestaat. Daarna volgen vertalingen in het Duits en Engels. Het handboek is opgedeeld in drie delen – geschiedenis, theologie en praktijk – en kent bijdragen van 38 auteurs.

Huijgen heeft er vanaf december 2010 aan gewerkt, vertelt hij in zijn werkkamer in de pastorie in Genemuiden. Hij is blij dat het megaproject erop zit en hoopt op een goede ontvangst. 'Toen ik zelf met het maken van catechismuspreken begon, had ik gewild dat ik dit boek tot mijn beschikking had.' Aan de hand van zeven sleutelwoorden vertelt hij over het handboek en zijn persoonlijke band met de catechismus.

Troost – 'De Heidelbergse Catechismus is zo beroemd geworden omdat het begint bij de troost. Alle onderdelen zijn aan deze troost gerelateerd, het is een beheersend gezichtspunt. Wij denken bij troost al snel aan rouw en verdriet, maar in het oorspronkelijke Duits was de betekenis algemener. Ik vertaal het vaak met "houvast". Aan wat of wie hangt jouw leven? Het leidt bij de catechismus tot een aanstootgevende gedachte: dat ik niet het eigendom ben van mezelf, maar van Jezus Christus. Dat staat haaks op het postmoderne wereldbeeld. Toch laat ik het graag staan, het maakt de catechismus een graad existentiëler. Zelf ben ik ook zo'n postmoderne mens. Ik ben geneigd te denken: van wie ik het eigendom ben, dat maak ik zelf wel uit... Toch geeft deze gedachte houvast: het betekent dat ik vastgehouden wordt door de levende God. Dat ontspant. Het maakt niet uit hoezeer ik mij vastklamp aan Hem, maar dat Hij mij vasthoudt. Dat is ook de kern van de beruchte zondag 10, over Gods voorzienigheid: we leven in een complexe, chaotische tijd, maar het loopt Hem niet uit de hand. Toen de catechismus werd geschreven was dat zeker zo: er was veel kindersterfte, er waren oorlogen, de komst van een nieuwe vorst kon betekenen dat je als gereformeerde moest vertrekken.'

Frederik III – 'Waarom werd de catechismus in de centraal gelegen Duitse stad Heidelberg geschreven, terwijl grote delen van het Duitse keizerrijk luthers waren? Dat heeft veel, zo niet alles te maken met de keurvorst die in 1559 in de Palts aan de macht kwam: Frederik III de Vrome. 'Frederik heeft een heel bewuste keus gemaakt voor het gereformeerde protestantisme. Daardoor ging er een andere wind aan de universiteit waaien, en kreeg de stad Heidelberg aantrekkingskracht op gereformeerde theologen. De Palts werd een vluchthaven voor gereformeerden en zelfs voor mensen met licht-doperse sympathieën. Paradoxaal is dat Heidelberg profiteerde van de vervolging van gereformeerden elders.' De keurvorst gaf opdracht tot het schrijven van een catechismus, dacht mee, las mee en stelde wijzigingen voor. Het is zelfs niet uitgesloten dat hij

Dr. Arnold Huijgen

meeschreef, blijkt uit het handboek. In ieder geval was hij het die de tekst op 19 januari 1563 met een handtekening bekrachtigde.

Avondmaalsleer – 'De discussie over het avondmaal tussen lutheranen en gereformeerden was een slagveld waarop alles samenkwam. Het draaide om de vraag of Christus lichamelijk aanwezig is in het avondmaal. De formuleringen in de catechismus zijn er daarom voorzichtig over. Er werd door de schrijvers theologische topsport bedreven.'

De beruchte passage over de rooms-katholieke mis als een vervloekte afgoderij is op bevel van Frederik III toegevoegd aan latere edities van de catechismus, 'als reactie op het concilie van Trente', waar katholieken de tegenaanval hadden ingezet. 'Het catechismusantwoord is een onwillende interpretatie van de visie van Rome. De kerk van Rome leert dit zo niet meer en leerde het toen ook al niet zo grof. Ook is er het besef dat we elkaar hard nodig zijn, we staan dicht bij elkaar. Maar wat te doen met deze vraag en antwoord? Ik ben niet voor het tussen haken zetten of verwijderen ervan. Dat heeft te maken met de vraag hoe je tegen de confessie aankijkt. Het is een historisch document, en zo moet je het ook verstaan. Ik ben dus eerder voor een aantekening erbij, of liever nog: dat je in de prediking er veel historische uitleg bij geeft. Ook als je nu andere accenten legt, blijf je trouw aan de catechismus.'

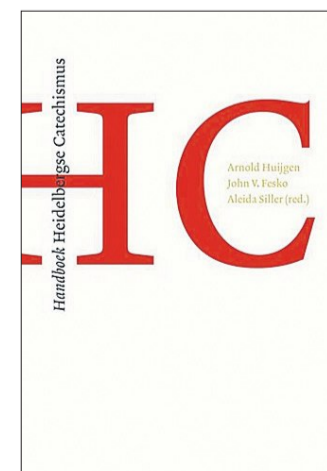
Catechismusprediking – 'Ik preek graag over de catechismus en de gemeente is er enthousiast over. Ik vind het mooi wanneer het lukt een existentiële toon te treffen, dan is de catechismus niet droog of dor. De catechismus is niet de Bijbel, je mag met een bepaalde vrijheid met de tekst omgaan. Maar door deze "door te preken" geef je wel breedte en evenwicht aan het onderwijs in de christelijke leer. Door de invloed van de evangelische beweging merk ik dat jongeren vaker vragen waar iets dan in de Bijbel staat. Dat vind ik prachtig: we lezen dan een aantal teksten in de Bijbel en proberen zo een antwoord in het verband te

plaatsen. De catechismusprediking staat onder druk, maar ik geloof dat het goed is er aan vast te houden: het dwingt om de basics van het geloof te bepreken. De leer heb je nodig om stevig in je schoenen te staan.'

Kritiek – In het handboek schrijft de huidige Heidelbergse predikant Hans-Georg Ulrichs dat 'belijdeniskritiek wezenlijk bij het gereformeerde protestantisme hoort'. Huijgen bevestigt dat. De catechismus is niet volmaakt. 'De catechismus vult de zondagsrust bijvoorbeeld volledig geestelijk in, maar ik geloof dat je ook lichamelijk rust nodig hebt.' En er is meer: 'Het Oude Testament komt als zodanig weinig aan bod. Het gebed van "uw koninkrijk kome" wordt weinig eschatologisch uitgelegd. En bij het preken uit de catechismus stuit ik wel eens op de heel lange stukken over doop en avondmaal, geladen met veel theologie.'

Saai – De catechismus en vooral de catechismus-prediking kent een saai en stoffig imago. Dat herkent Huijgen. 'Goede prediking vraagt dat je je stof beheerst.' Dan creëert het ruimte. Hij wijst op de vraag en het antwoord over de kerk. 'Dan denk je al snel aan conflicten, aan dat alles minder wordt. Maar het antwoord luidt dat de Zoon van God mensen vergadert... Dan denk ik: wacht eens even, dit zou weleens het evangelie kunnen zijn.'

Relevantie – Het slothoofdstuk van het handboek wijden Huijgen en Fesko aan de relevantie van de catechismus. Geen eenvoudige vraag, door de afstand in de tijd en paradoxaal genoeg ook omdat het geschrift als een belijdenis fungeert. Als sleutel dragen ze de term toe-eigening aan. Huijgen komt terug bij het kernthema dat je niet van jezelf bent. 'Er is een evangelische trend die soms onbarmhartig kan zijn: neem Jezus aan, wandel in het licht. Maar ook als ik dat wil, heb ik Gods genade nodig. Want niet dat verlangen of mijn gebed of mijn inzet geeft mij houvast, maar dat Hij mij vasthoudt.' ■

GELOOF

Handboek Heidelbergse Catechismus
ARNOLD HUIJGEN, JOHN V. FESKO EN ALEIDA SILLER (RED.). UITG. KOK, UTRECHT 2013.
448 BLZ. € 49,50 (TOT 15 FEBRUARI € 39,50)